

СТАНОВИЩЕ

за дисертацията на Георги Анастасов Герджиков

„Свят и светове. Съвременните културни нагласи и философията“

от доц. д-р Здравко Василев Попов,

научен ръководител на дисертанта

С Георги Герджиков сме имали продължителен период на научно общуване – от неговата първа бакалавърска година в специалност „философия“ чрез моя курс „Въведение във философията“ до настоящата защита на неговата дисертация. Имах привилегията да наблюдавам и частично да допринеса за неговото професионално развитие в качеството ми на преподавател по философия; на негов научен ръководител на бакалавърската му дипломна работа за Ерих Фром; като инициатор и ръководител на неформалния студентски кръг „Пол Рикьор“, в който той беше активен участник; като лектор в поредицата ми от свободно избираеми курсове върху Модерността, в които той беше слушател и дискусант; като събеседник в многобройните ни „класни“ и „извънкласни“ срещи и разговори; като лектор на свободно избираемия ми курс „Глобално и Локално“, в който той провеждаше семинарните ми упражнения, и накрая като негов научен ръководител на настоящата му дисертация. Разбира се, през цялото това време той усвояваше познания и се формираше интелектуално и през много други комуникативни общности, свързани с хуманитаристиката и обществените науки. Но предразположбите и способностите му към теоретически анализ, към разбиране на смисъл, към понятийно изразяване бяха видни за мен още от началото на пребиваването му във Философски факултет.

Дисертационният текст на Георги Герджиков е 316 страници, структуриран в Увод, Две Глави, Заключение, Приноси и Библиография, като посочените информационно-литературни източници са на български, английски, италиански и немски.

Амбицията на дисертанта е да изследва и въз основа на това да произведе теоретична програма на едно **въведение във философията**, което взема предвид не историческото начало на философията в древна Гърция (една стандартна изследователска и педагогическа нагласа), а ново формираните философски позиции от епохата на **Модерността** (особено тези на късната Модерност), чиито следи и въздействия ние виждаме и съзнаваме в съвременната ни действителност. В този план авторът споделя общата теза на Юрген Хабермас за „незавършената Модерност“, която оспорва идеята за Постмодернизма като преодоляване на Модерността и като начало на изцяло нова културна и светогледна епоха. Историческото начало на съвременната философия е в епохата на Новото време и оттам трябва да започне въвеждането ни в нея. То е живото и актуално начало на мисленето на съвременните учени и философи. Затова и същинското изследователско търсене на Герджиков в история на философията и културата стига до Ренесанса, до Николай Кузански, Джордано Бруно и Галилео Галилей, и не намира необходимост да отиде по-назад – в Античността и Средновековието.

В този именно контекст дисертантът поставя въпроса **„Що е философия?“** и в него търси отговора му. Той приема за достатъчна даденост реалното разнообразие на философските позиции в този период и не предпоставя никаква идея или понятие, към което да ги подведе и йерархизира, да ги определи като истинни или неистинни, смислени или безсмислени, умни или глупави. Тръгва се от самото разнообразие и разноречие на философското и се търси разбирането и оправданието му в множествено число. Но как? Чрез културата на Модерността. Първо, защото самата философия е вплетена в културата, второ, защото самата култура е противоречива и разнородна, а философията е нейна проекция. Тази противоречивост и разнообразност е, според автора, характеристика на Западната цивилизация, на историческата култура на Европейския Запад. „Конфликтът на интерпретациите“ е функция на вътрешната конфликтност на Западната социо-културна реалност.

Георги Герджиков работи с концептуалната фигура **„светогледни нагласи“**, донякъде близка по значение до понятието „светоглед“ на Вилхелм Дилтай. При разширяване на проучването си той обаче разширява значението ѝ, трансформирайки я в „ориентировъчни нагласи“, придавайки по този начин по-динамичен и по-практически характер на фигурата.

Водещите авторитетни анализи на Модерността сочат като определяща нейната специфика **секуларизацията** - разпадането на колективния християнски мит чрез процесите на т.нар. „разомагьосване“ (по Вебер) и възникването на разнообразните светски идеологически позиции – политически, етически, естетически, научни, исторически, икономически, антропологически и т.н. Дисертантът се придържа стриктно към тази утвърдена линия на интерпретация на Западната Модерност. И за него безпрецедентното ключово събитие в Европа през разглеждания период е **„смъртта на Бога“** (по Ницше). Животът, културата, философията след съобщението „Бог е мъртъв“ са радикално различни. Проблематизирани са докрай класическите понятия „свят“, „метафизика“, „човек“, „история“, „природа“, „знание“, „добро и зло“ и много други. Всичко това изисква друг подход за тълкуване и разбиране на тази нова действителност, в чиито клони сме вплетени и ние днес.

Това, което ни предлага Георги Герджиков е конструкцията на един нагледен пространствен **модел**, който да ни въведе в тази нова европейска културна реалност, а по този начин да ни въведе и в модерните (късно-модерните и пост-модерните) форми на европейско философстване. Този модел е колкото описателен, толкова и обяснителен. Той визира четири основни светогледни нагласи, и в правоъгълното поле, което те очертават, се разиграват различни комбинации и взаимоотношения на модерно философското. Без да се спирам на тях само ще ги отбележа: прогресистко-афирмативен позитивизъм, рекурентистко-афирмативен мистико-позитивизъм, рекурентистко-трансформативен индетерминизъм и прогресистко-трансформативен плурализъм. Няма спор, че такава терминология, използвана от дисертанта затруднява възприятието на читателя и усложнява предложената конструкция като инструмент за въведение и разбиране. Всъщност става дума за сблъсък на културни идеологии и убеждения, вторично теоретизирани, като например, тези на вярата в прогреса и вярата във вечното повторение, или конфликта на монизма и плурализма, на рационализма и ирационализма и т.н. Важното и ценното в този концептуален модел на дисертанта е, че той позволява да се види, че няма абсолютно чисти светогледни нагласи, че те се преливат и съчетават една с друга в творчеството дори на един и същ философ. Примерите са много.

Тази схема на Герджиков предполага разглеждането на огромно количество философи (в добавка и на учени, писатели, художници). Няма недокознат творец от ранната модерност до залязващата постмодерност – всички те, в една или друга степен, са привлечени да илюстрират чрез възгледите си или чрез свои отделни изказвания валидността на схемата. Ако използвам фраза от самия текст на дисертацията, „твърде многото“ е завладяло конструкцията. Има свръххизобилие на имена, постановки, твърдения. Понякога читателят остава с чувството, че класификаторството доминира над разбирането.

Центърът на дисертационния труд е разясняването и защитата на прогресистко-трансформативния плурализъм (онтологично-епистемологичен плурализъм) като част от светогледните нагласи и философии на съвременния свят. За разлика от другите светогледни (ориентировъчни) нагласи, според автора, тази нагласа е била пренебрегвана и незаслужено negliжирана. Основната ѝ теза е „**няма свят, има светове**“.

Въпреки наличието на не малко схващания в тази посока, откриваеми в ранната и средната Модерност, все пак истинският баща на този плурализъм, както правилно разяснява дисертантът, е американският философ Уилям Джеймс. „Той изрично въвежда онтологически и епистемологически плурализъм като отхвърля идеята, че е възможна тоталност или единство на вселената“ (стр.106). За Джеймс верификацията на този плурализъм е нашия перцептивен опит. Своеобразно развитие на този възглед, макар и с други аргументи и в не толкова чист вид, Герджиков вижда във философи като Ернст Касирер, Сюзън Лангер, Алфред Шютц, Уилям Паден и други, но в най-убедителна и развита форма този плурализъм е защитен от младия италиански философ **Маркус Габриел** (род. 1980 г.). За Герджиков запознаването с неговата философия и с него самия е негово лично откритие и творческо вдъхновение.

Габриел е представител на школата на т. нар. „**нов реализъм**“, към която принадлежи още един радикален италиански плуралист – Маурицио Ферарис, за когото например, няма същностна разлика между човека с неговата памет и машината, която съхранява данни. При Габриел наличието на многото светове не е следствие или функция на наличието на многото

хора, а е обективен изначален факт. Хората с техните умове и сетивни органи са вторични на множеството светове (вж. стр. 115 и сл.). Световите предшестват хората. Под „свят“ Габриел разбира „поле на смисъл“ . Следователно доколкото няма свят, а безброй много светове, то съществуват безброй много полета на смисъл. Всичките те са хоризонтално равнопоставени. Имаме светове (=полета на смисъл) на вселените, а оттук на науките, на религиите, на политиките, на културите, на всекидневията, на изкуствата, на философиите и т.н. Всичко това са форми на организация на хаоса. В Заключението на дисертацията си авторът пише, че „с преодоляването на понятието „свят“ окончателно се открива безкрайността като хоризонт на ориентацията, не към тоталност, а към отворена безкрайност, траектории в неизчерпаемия хаос“ (стр.296). Всъщност това е последицата от „Бог е мъртъв, защото ние Го убихме“.

Въпрос: Според теорията на Маркус Габриел, споделена от дисертанта, съществува физически свят, структуриран от атоми, субчастици, неврони и т.н., с една дума материален свят. Наред с него съществуват безброй много полета от обекти (смисли) – литература, политика, ритуали, икономика и т.н. Но тези други полета на смисли не се ли създават, съхраняват и предават от и чрез материята (чрез физическото)? Не означава ли тогава, че материалното е същността на всички останали полета от обекти, т.е. то не е равнопоставено с тях? Не е ли илюзия на хуманитаристите, че световите са равностойни заради различието си?

В дисертационния текст има изключително силни и креативни размишления, които бих желал специално да посоча: за перспективизма у Фридрих Ницше; за невинността и насилието; за информационната епоха, ценностите и надеждата; за тясното тяло и напълнения дух; за теориите на Скот Лаш, Жил Липовецки и Кристофър Лаш. Препоръчвам на автора да продължи своите изследвания по тези теми в свои бъдещи проекти.

В заключение, дисертацията отговаря на всички научни изисквания за съответната научна степен, приемам обявените приноси и предлагам на уважаваното жури да присъди на Георги Анастасов Герджиков научната и образователна степен „доктор по философия“.

София, 19 януари 2019

Доц. д-р Здравко Попов